

HB OSZK
7.370

HB 7.370

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR HÍRLAPTÁRA

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

16.évf. 1913.

1-10.sz.

bor.,cl.,tj.,10 t.,

h:bor.:5.sz.,1 t.,10 mell.

Fv.

ma

HB 2370

5004

Feljegyzés

42/445
H. M.

XVI.ÉVF.

1913

1.SZÁM

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

AZ ORSZÁGOS M. IPARMŰVÉS ZETI MŰZEUM ÉS ISKOLA ÉS AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉS ZETI TÁRSULAT KÖZLÖNYE MEGJELENIK ÉVENKINT TÍZSZER

XVI. ÉVFOLYAM.

1913.

I. SZÁM.

TARTALOM.

Wildner Ödön: Szociálpolitika, művészet, iparművészet ...	1
Zut A. R.: Becsületes munka	5
Bálint Lajos: Az Iparművészeti Társulat kettős kiállítása	7
Éber László: Műemléki kérdések	19
Reklám, üzlet, iparművészet	24
Szakirodalom: A régi Budapest építőművészete. — F. H. Ehmcke céhjegyei. — Reklámművészek	54
Pályázatok: Eldőlő plakátpályázat. — A Kéve plakátja. — Pályázat plakátra. — Pályázat címlapra	54—55
Művészeti oktatás: Műkedvelők tanfolyama. — Berlini Iparművészeti Iskola	56
Kiállítások: Műkedvelők kiállítása. — Kehelykiállítás. — Nemzetközi grafikai kiállítás Leipzig. — Amsterdam. — Bajor ipari kiállítás. — A Werkbund kiállítása Kölnben	56
Művészeti ügyek: Az Orsz. M. Iparművészeti Múzeum gyűjteményei. — Az Orsz. M. Iparművészeti Múzeum ismeretterjesztő előadásai. — Vándormúzeum. — Musée Detaille	41—42
Különlétek: Az új százkoronás. — Magyar Iparművészek Testülete. — Nyilvános épületek és műemlékek védelme	45
Hivatalos közlemények. — Hirdetések.	

Az O. M. Iparművészeti Társulat tagjainak a „Magyar Iparművészet” illetménykép jár, évi 20 korona tagsági díj ellenében. Tagul jelentkezni lehet az igazgatóságnál (Budapest, IX., Üllői-út 55—57. szám).

L'ART DÉCORATIF HONGROIS

ORGANE OFFICIEL DU MUSÉE ET DE L'ÉCOLE DES ARTS DÉCORATIFS ET DE LA SOC. HONOR. DES ARTS DÉCORATIFS PARAIT PAR ANNÉE DIX FOIS

XVI. ANNÉE.

1913.

NUMÉRO I.

TABLE DES MATIÈRES.

Edmond Wildner: Politique sociale, art, art décoratif ...	1
A. R. Zut: Travail honnête	5
Louis Bálint: Exposition double de la Société des Arts décoratifs	7
Ladislav Éber: Questions de monuments	19
Réclames, affaires, art décoratif	24
Littérature professionnelle	54
Concours	54
Enseignement de l'art	56
Expositions	56
Affaires de Musées	41
Variétés	45
Communications officielles. — Annonces.	

Előfizetési díj a „Magyar Iparművészet” egy évfolyamára 22 K. Külföldre egész évre 24 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IX., Üllői-út 55—57. az.

Prix d'abonnement par année de la Revue „Magyar Iparművészet” 22 C. A l'Étranger par année 24 C. Rédaction et administration: Budapest, IX., Üllői-út Nos 55—57.

Kehring Károly

kelmelekedő és vegyészeti
 tö intézete elvállal min.
 dennemű bútorkövetel
 piacgönny, sebnyeget kör-
 met stb. festés és tisztítás-
 ra. Festés pontosan adott
 minta szerint. Gyár III. ker.
 Zsigmond tér 10. Fiákok:
 II. kerület-körül 60. VI. ker.
 Uaci-körül 35. VI. Andrássy-
 út 4. VI. Andrássy-út 55.
 VI. Károly-u 1. VIII. Orszá-
 g-út 40. Pécs, Károly-u 34.
 Telefon: 75-05.

Launcz és
**Kovács kárpi-
 torok és díszítőik.**
 Budapest, Füzü u. 26.

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉS ZETI MŰZEUM ÉS ISKOLA
ÉS AZ ORSZ. MAGYAR IPARMŰVÉS ZETI TÁRSULAT KÖZLÖNYE

A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁS-
ÜGYI MAGY. KIR. MINISZTER
MEGBÍZÁSÁBÓ L SZERKESZTI
GYÖR GYI KÁLMÁN

XVI- IK ÉVFOLYAM 1913
BUDAPEST
KIADJA AZ ORSZÁGOS MAGYAR
IPARMŰVÉS ZETI TÁRSULAT

~~Art.
987~~

M. H. MUZEUM KÖNYVTÁRA
K. Nyomat. Kövölköskönyv.
19 14 237

BUDAPEST. AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS
NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT NYOMÁSA

SZÖVEG JEGYZÉKE.

ÖNÁLLÓ CIKKEK.

Wildner Ödön: Szociálpolitika, művészet, iparművészet	1
Zutt A. R.: Becsületes munka	5
Bálint Lajos: Az iparművészeti társulat kettős kiállítása	7
Éber László: Műemléki kérdések	19
Reklám, üzlet, iparművészet	24
Márkus László: A nézőtér problémája	45
Lengyel Géza: A bécsi magyar ház	48
Divald K.: Az Iparművészeti Múzeum kehelykiállítása	50
Nádai Pál: Budapest barátai és Páris barátai	51
Tonelli Sándor: Iparművészeti kiállítás Párisban	61
Nádai Pál: Francia ízlés	89
Georges Lechevallier Chignard: A kerámia és az üvegeesség	92
F. Bernouard: A művészi könyv	95
Henri Clouzet: Vas, bronz és más fémek	105
Emile Belville: Ékszeres és dísz tárgyak	108
Louis Sue: A modern bútor	114
Mihalik József: A krasznahorkai mauzóleum	133
Rózsaffy Dezső dr.: Művészeti múzeumok a vidéken	136
Hevesi Sándor dr.: Mozart és Beethoven az operaházban	149
Bárczy István dr.: Iparművészetünk küzdelmei és feladatai	173
Gerő Ödön: Magyar interiőrök	177
Gy.: Az Iparművészet Könyve III. kötete	189
Juhász Árpád: A matyóviselet dekoratív szépségéről	190
A szociális művészet	193
Lyka Károly: Egy pár színes cserépdarab (Ligeti Miklós majolikái)	217
Felvinczi Takács Zoltán: Kínai művészeti alkotások magyar tulajdonban	220
Nádai Pál: Történeti kertekről	222
Spiegel Frigyes: Egy szociálista művész (Bíró Mihály)	235
Víg Albert: Az Orsz. m. kir. Iparművészeti Iskola és a sz.-föv. Iparrajz Iskola kiállításának tanulságai	263
Meller Simon: Az anyagszerűség elve a modern iparművészetben	269
Külföldi kiállítások: Boroszló, Lipcse, Páris, Gand (Tonelli, Szentiványi, Nádai, Siklóssy)	284
Kozma Lajos: Az iparművészet fejlődésének új irányáról	307
Sztrakoniczky Károly: Az építőművészet kritikája	312
Lengyel Géza: Kozma Lajosról	327
Nádai Pál: Silhouettek	330
Körösfői K. Aladár: A népművészetről	351
Gróh István: Népies nyomok középkori művészetünkben	356
Ács Lipót: A Nemzeti Múzeum néprajzi osztálya és művészeti kulturánk	358
Lesznai Anna: Házipar és népművészet	369
Bernády György: A marosvásárhelyi Köz-művelődési Ház	395
Ybl Ervin: A iparművészet főproblémája	399
Nádai Pál: Műkedvelők	401

PÁLYÁZATOK.

Eldölt plakátpályázat	34, 131, 153
Belső plakátokra hirdetett pályázat	35
Pályázat plakátra	35, 154
" címlapra	35

Eldölt iparművészeti pályázatok	65
Plakátpályázat	66, 67
Belső plakátokra hirdetett pályázat eredménye	66
Pályázat monumentális majolikavázának és talapzatának tervezetere	131
Műkedvelő-munkák terveire kiírt pályázat	131
Az Andrassy Dénes-féle pályázat	153
Eldölt pályázatok	205, 260, 290
Pályázat plakátra és képeslevelezőlapokra	206
A „Virágos Budapest Bizottság” ülése	206
Pályázat bútortervekre	290
Orsz. művészeti plakátverseny	290
Bírói hivatalok művészi berendezése	387
Négy új pályázat	387

KRÓNIKA.

A Magyar Iparművészet francia száma	118
Monsieur Lincke	119
A francia szépművészeti tárca költségvetése és az iparművészet	120
Egy könyvből és egy kritikából	120
Művészet és üzlet	156
Képeskönyvek	169
Új magyar fayenceok	169
Kirakattanulmányok	170
Intarzia	170
Hamisított műtárgyak múzeuma	171
A nyugodalmak lakás	171
Az üvegedény művészi reformja	172
Henry van de Velde	172
Pro domo	208
Idegenforgalom	208
A villaház	213
A mozi-architektúra	214
Nagy szezon — holt szezon	214
Dávid	215
A negyedik egyházművészeti tanfolyam	258
A Kémény-féle színpad párisi sikere	258
Bayros	259
Japán cikk a magyar műiparról	259
A fasori új templom	259
Új kerámikai tanfolyam	303
Van, de nincs	303
Képeslapok	304
Pusztuló műemlékek	304
Az otthon kultusza	305
Történetet építeni	305
Iparművészet és kivitel	306
Az új húszkoronás	347
A művészi film	348
A bécsi iparművészeti termékek műhelye	350
A nemes rozsdá	350
A vidéki múzeumok szakszerű gondozása	390
Művészet a temetőben	391
A berlini porcellán	392
Mit csinál a német Heimatschutz-mozgalom	392
A puritanizmus halála	393
Közönség és iparművészet	394
Etienne de Silhouette	394
A marosvásárhelyi Köz-művelődési Ház	418
Temető-esztétika	418
Lepape	418
A m. kir. dohányjövődék új címkéi	427
Miseruhák	427
Kabaretstílus	427
Amerika ízlése	427
Lapunk bekötési táblái	428

KIÁLLÍTÁSOK.

Műkedvelők munkáinak kiállítása	36, 299, 347
Kehelykiállítás	41

Az 1914-ik évi leipzig-i nemzetközi grafikai kiállítás	41
Nemzetközi grafikai kiállítás Amsterdamban	41
A bajor ipari kiállítás	41
A Werkbund kiállítása Kölnben	41
Wegenerné kínai kiállítása	116
A műkedvelők kiállításának elhalasztása	117
Az 1916. évi párisi nemzetközi iparművészeti kiállítás	117
A bécsi iparművészeti egyesület	117
A lipcsei grafikai kiállítás magyar bizottsági elnöke	117
Jeruzsálemi iparművészeti kiállítás	206
Norvégia jubileumi kiállítása	206
Balti kiállítás	206
Kiállítások Hollandiában	207
Egy ország kiállítás eszméje	250
Kerámia kiállítás	252
A párisi iparművészeti kiállítás	299, 378
A házi tűzhely és a falu kiállítása	299
Az izmosodó német Werkbund és az 1914. évi kölni iparművészeti kiállítás	300
Az Ernst-múzeum	301
Négy ország kiállítása	347
Gödöllői szőnyegek árverése	347
Műkedvelők iparművészeti munkáinak kiállítása és karácsonyi vásár	377
Erdélyi szőnyegek kiállítása az Iparművészeti Múzeumban	377
A Művészház iparművészeti kiállítása	377
Iparművészet az Ernst-múzeumban	416
Divatszínház	416
A „nő háza” a lipcsei kiállításon	417
Ipari és művészeti kiállítás Karlsruheban	417
SZAKIRODALOM.	
A régi Budapest építőművészete	34
F. H. Ehmcke céhjegyei	34
Reklámművészek	34
Bode, Wilhelm. Die Anfänge der Majolikakunst in Toscana	64
Jasper J. E., Europeesche Organisaties en systemen tot ontwikkeling van nijverheid en kunstnijverheid	64
Az iparművészeti tervezések díjszabása	152
Díszítő művészet	152
The Studio Year-Book of Decorative Art 1915	152
Handbuch für bürgerliche Wohnungskultur. Deutsche Wohnungskunst	153
Technische Jugendbücherei	153
A Magyar Iparművészet francia száma	196
Iparművészeti iskolánkról	196
Pazaurek, Gustav E.: Alte Goldschmiedearbeiten aus schwäbischen Kirchenschätzen	205
A mi városunk	261
A városi múzeumok feladatai és a fővárosi múzeum	262
Széljegyzetek egy bírálathoz	301
Guter und schlechter Geschmack im Kunstgewerbe	302
Hayden Arthur: Kopenhagener Porzellan	340
Szádeczky Lajos: Iparfejlődés és a céhek története Magyarországon	388
Ferenczy István levelei	389
Könyvdíszek	389
A tordai kultúrház	390
A Studio októberi száma	390
Gazette du Bon Ton	390
Iparművészeti könyvtárunk új lajstroma	428
Két könyv exlibrisekről	429
Tündérvilág a városligetben	429
Schmidt Róbert: Das Glas	430

MUZEÁLIS ÜGYEK.

Az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum gyűjteményének bővítése	41
Az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum 1913. évi ismeretterjesztő előadásainak sorrendje	42
Vándormúzeum	42
Musée Detaille	42
Wegenerné kínai kiállítása Budapesten	73
Jankovich Béla látogatása az Iparművészeti Múzeumban	208
Az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum újabbban szerzett tárgyai	208
Régi erdélyi szőnyegek kiállítása	208
Tantossy József dr., †	415
Varjú Elemér dr.	415
Pusztuló szárnyasoltárok	415

NÉPMŰVÉSZET.

Somogyi tükörfák	155
Varrott holmik	208
Nemzetközi népművészeti kiállítás	208
A matyóviselet dekoratív szépségei	252
Virágtartó pálcikák	252
Népművészeti kiállítások külföldön	387
A 9. szám népművészeti képei	387

MŰVÉSZETI OKTATÁS.

Műkedvelők tanfolyama	36, 67
A berlini iparművészeti iskola	36
Az Iparművészeti Iskola első féléve	66
Az iparművészeti nevelés kérdéséhez	67
Növendékek vállalkozása	67
A főv. iparrajziskola legközelebbi kiállítása	67
La société de l'art appliqué aux Mériers	129
A történelmi stílusok oktatása	129
A francia iparművészeti oktatás	130
A művészeti nevelés a francia iskolában	131
Ízlésfejlesztő előadások az iparművészet köréből	154
A bécsi iparművészeti iskola kiépítése	155
Az Orsz. M. Kir. Iparművészeti Iskola 1912—1913. évkönyve	257
Weltner Vilmos alapítvány	257
A sz. főv. iparrajziskola kiállítása	258
Szűnidei munkák kiállítása	342
Az Iparművészeti Iskola új tanéve	342
Az Iparművészeti Iskola műkedvelői tanfolyama	342
Györgyi Dénes kinevezése	342
Művészet a francia szabadiskolában	416

HAZAI BORZALMAK.

A pesti kávéház	238
A pesti utca	334
A házak	334
A szobrok	334
Az utca berendezése	339
A gyepek	339
A kirakatművészet	340
Magyarságunk az utcán	340

LAKÁSMŰVÉSZET.

Hajlított bútorok	67
A debreczeni főiskola internátusának bútorberendezése	68
Virágos lakások	68

KÜLÖNFÉLÉK.

Az új százkoronás	43
Magyar Iparművészek Testülete	43
A nyilvános épületek és műemlékek	43
Az új ólomház	68
A Wiener Keramik bukása	73

Új német ércpénzek	73
Divat és művészet	75
A grafikai művészet a mindennapi életben ..	75
A német iparművészet mérlege	75
Az ékszer hanyatlása	76
Thiebault Sisson a francia iparművészetről	78
Az emlékezés művészete	79
A szabadban elhelyezett reklámtáblák	80
Művészi szőnyegek árverése	80
Jessen az új német iparművészetről	132

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK.

A Társulat 1912. évben megtartott sorsolá-	
sának eredménye	1. IX
A Társulat választmányi ülése: 1. X. — 2. IX.	
4. X. — 6. IX.	9. XI

KÉPEK JEGYZÉKE.

BÚTOROK, LAKÁSBERENDEZÉS.

Empire pamlag	71
" korabeli bútorok	72
Györgyi Dénes: Fényezett úriszobaszekrény	87
Follot: Ebédlő	124
" Hálószoba	126
Sue és Huillard: Kis szalon	127
André Mare: Kis hálószoba	127
" Polgári szalon	128
Follot: Pamlag	128
Bálint és Jámor: Fogadóterem sarka	181
" " Kandalló a hallban	182
" " Pohárszék és tállaló	184
" " Ezüstszekrény	185
Ezüstszekrény. Bornemisza Elemér báró ebéd-	
lőjében	202
Bornemisza Elemér báró ebédlője	203
Női hálószoba	204
Kozma Lajos: Szalon-karosszék	309
" " Vázlat egy férfinaszobához	312
" " Heverőpamlag	313
" " Ülőbútorok a Rózsavölgyi-féle	
zeneműkereskedésben	319
Kozma Lajos: Ebédlőszekrény	320, 325
" " Hálószobaszekrény	320
" " Márványkandalló	321
" " Alumínium- és csempekályha	
" " Kettős ágy és dohányzó-	
asztalka	322
" " Toilette-tükör	323
" " Tálaszszekrény és tárló	324
" " Könyvszekrény és óra	326

AGYAG-, ÜVEG-, MOZAIK- ÉS PORCELLÁNműVEK.

Zutt A. R.: Görög leány. Terrakotta	11
Jakó Géza: Mázas cserepek	26
Imre Gábor: Színes majolikák	28
Schleich Vilmos: Majolikasobrocška és	
csempe	29
Schleich Vilmos: Léda. Terrakotta	29
Bécsi magyar ház. Aranyozott cserépkályhák	
René Lalique: A sèvres-i porcellángyár	
boudoirja, grès anyagból, berakott platiná-	
zománcdísszel	97
Massoul: Kőedényváza	98, 109
Decoeur:	98
Henry Simmen: Kőedényváza	98
E. Lenoble: Díszedények	99
Emile Decoeur: Kőedénytányérok és váza ..	
Porcellánok és biscuitok: Sèvres-i porcellán-	
gyár	100

Pályázat plakátra	2. IX.— 4. IX
Pályázat monumentális majolikavázának és	
talapzatának tervezetére	3. IX
Pályázat műkedvelő-munkák terveire	3. X
Képzőművészeti pályázat	4. X
Pályázat plakátnak és képeslevelezőlapok-	
nak terveire	5. IX
Az Orsz. M. Iparművészeti Társulat köz-	
gyűlése	5. X
Kedvezmény a Társulat tagjainak	7. IX
Tervpályázati program	7. X
Pályázat bírói szobák bútorterveire	7. XI
Könyvtárnyitás	7. XII
Pályázat iparművészeti tervekre	9. IX
" polgári lakások bútorzatára	9. IX
" síremlékek terveire	9. X

René Lalique: Üvegvázáék	101
" " Bonbonière	101
" " Illatosító üvegcese	101
Marinot: Zománcozott üvegszelence	101
Jean Cros: Színes pâte de verre	123
A krasznahorkai Andrassy-mauzoleum kupo-	
lájának mozaikképe	144
Nagy Sándor: Üvegkép	164, 165
Fehérvári Erzsi és Körmendi Frimm Jenő:	
Majolikasobrocškák	166, 167
Ligeti Miklós: Krisztus sírbatétele. Mázas	
terrakotta	225
" " Mázas terrakották 226, 227, 228,	
" " 229	229
Árka Aladár: Ref. templom üveglablaka	255
Schleich Vilmos: Szentgyörgy. Majolika	256
" " Óra. Majolika	256
Murai Stefánia: Majolikacsempe	256
Nyitrai Dániel:	256
Fáry János:	256
Iparművészeti Iskola: Óra	275
Imre Gábor: Dudás. Terrakottaszobor	279
Iparművészeti Iskola: Mázas cserepek	281
" " Üvegfestés	284
Sz. főv. Iparrajziskola: Üvegfestmények és	
mozaikok	294
" " Vázák	303
" " Üvegfestés	306
Parasztkorsók és tányérok	384
Kályhacsempek	385
Róth Miksa: Üvegmozaikképek a marosvásár-	
helyi Közművelődési Házban	409
Róth Miksa: A marosvásárhelyi Közművelő-	
dési Ház üvegfestményei. Tervezte: Nagy	
Sándor	410, 411, 412, 13

ÉKSZER-, ÖTVÖS- ÉS ZOMÁNC- MŰVEK.

Zutt A. R.: Boglár és nyaklánc	9
" " Illatszertartó	12
" " " kupakja előlről és há-	
" " " tulról	12
" " " Kézi tükör fémfoglalójának min-	
" " " tája	13
" " " Flora (ezüst násfa)	14
" " " A tánc	14
" " " Madonna (ezüst násfa)	14, 15
" " " Mesterjegye	14
" " " Ezüst boglárok	16
" " " Pecsenyomógyűrű részletekkel ..	
" " " 16	16
József főherceg: Áttört zománcos művű hajék	
Szabó Lajos: Ezüst serleg	26
Csajka József:	26

Abt Sándor : Ezüst cukortartódoboz	26
Magyar kelyhek XIV. és XV. század 81, 82,	83
Clement Mère : Vésett elefántcsontszelence berakással	109
R. Templier és M. Dufrène : Ékszer	122
T. H. Lambert : Arany övcsat gyöngyökkel	123
E. Belleville : Zománcolt arany nyakék	123
Mayrhofer : Andrásy Franciska grófnő ék- szereiből készült aranykehely	148
Zutt A. R. : Gyümölcs- és virágtartó ezüstből	168
Az Iparművészeti Iskola ötvös növendékei- nek munkái	275
Az Iparművészeti Iskola ötvösnövendékei- nek emlékszerlege	275

TEXTIL.

Gyömrői Edith : Hímzett párna	30
Lesznai Anna : " "	30
" " mappá	30
Kardos Böske : Ablakfüggöny-betét	31
Korponayné Lécsay Margit : Hímzett vászon- párna	31
Rauscher Lujza : Batikpárna	32
Nagy Ida : Gyönggyel hímzett tarsoly	32
Dörre Ida : Batikozott selyemtarsoly	32
Juhász Árpád : Posztó faldísz	37
Boucher : Gobelin a bécsi magyar házban	57
Adrien Karbovsky : Lyoni préselt bársony- szövet	104
Hímzett tüllcipke	121
Makramé-szalag	121
Irlandi csipke	121
Rippl Rónai József : Virágos kert. Selyem- hímzés	232
Fémes-Beck Vilmosné : Hímzett párnák	248
Iparművészeti Iskola : Géphímzésre való minta	267
Iparrajziskola : Géppel hímzett terítő	292
" " " " párna és tar- solyok	292
" " Szövött faliszőnyeg	303
" " Csomózott szőnyeg	306
Rauscher Lujza : Batik faldísz	419
Dörre Ida : Batikozott színházi köpeny	420
K. Powell : Párna, rávarrott díszítéssel	422
Bodor Margit, Holzmán Valéria, Dalmát Piroska, Ferenc Kornélia : Selyemmel hím- zett mellesatok	423
Zsolnay Miklósné : Hímzett párna	424
Matyasovszky Zsolnay Teréz : Hímzett párna	425
Dörre Ida : Batikozott párna díszítése	425
Zsolnay Miklósné : Arany és ezüsttel hímzett láda	425

SZOBRÁSZAT, KISPLASZTIKA.

Zutt A. R. : Ifjú párisi nő kőbe faragott képmása	9
" " Római leány	10
" " " " férfi	10
" " Egy fiatal szobrászművész sír- emlékére szánt dombormű min- tája	12
" " Tanagra-szobor vázlata	15
Bécsi magyar ház. Supraporta, gipsz	60, 69, 71
Reményi József : Evezős, bronzszobor	84
" " A győztes,	84
" " Súlydobó,	85
" " Gerelyvető,	85
Andrásy Dénes gróf koporsója a kraszna- horkai mauzoleumban	146, 147
Bodhisattva-fej. Márvány. China, XVII. század	231
Biró Mihály : Dekoratív szobrok	243
" " Kőrelief	246
Iparművészeti Iskola : Főliratós tábla	278

Iparművészeti Iskola : Kályhacsempe	278
" " Címer	278
" " Ajtókopogtató	278
Keleti Sándor : Proscenium részletei	280
Nyitrai Dániel : Fali kut tervezete és részlete	281
Matéka Sándor : Ádám és Éva	282
Tóth Gyula : Női alak	282
Sz. főv. Iparrajziskola : Különbféle plasztikus munkák	295
Körösfői K. Aladár : Ó Felsegő koronázása. Bronzrelief a marosvásárhelyi Közművelő- dési Házban	414

ARCHITEKTURA, INSTALLÁCIÓ.

Bécsi magyar ház	53
" " " kapuja és erkélye	54
" " " lépcsők és lépcsőcsarno- kok stukkomenyezetének részletei	55
" " a nagy fogadóterem sarka	58
Janszky és Szivéssy : Hall, Márkus Emilia villájában	86
G. H. Jaulmes : Nyaraló belseje	125
Krasznahorkai mauzoleum metszete és alap- rajza	134
R. Berndt : Krasznahorkai Andrásy-mauzo- leum	141
M. Frick : Krasznahorkai Andrásy-mauzo- leum. A főbejáró előtt levő köangyal	142
Krasznahorkai Andrásy-mauzoleum, belső pillér	143
A krasznahorkai Andrásy-mauzoleum oltára	145
Bálint és Jámbor : Hall és lépcsője	179
" " Vestibule	183
" " Hall	186
Nagybányai színház csarnoka	187
" " emeleti csarnoka, Mester Jenő szobraival	188
Családi lakóház hallja	197
Zala György : A művész házának bejárója	198
" " részlete	199
Hall Bornemisza Elemér báró kastélyában	200
" kandallófülkével, Bornemisza Elemér báró kastélyában	201
Bálint és Jámbor : Hajdu vármegye új szék- háza Debrecenben	207
" " " Ugyanannak főkapuja	209
" " " Ugyanannak gyűlés- terme	210, 211, 212
Árkai Aladár : Ref. templom főbejárata	253
" " " " úrasztala és szó- széke	254
" " " " oldalbejárata	255
Gróf József : Nyilvános ravatalozó-helyiség	273
Kozma Lajos : A Rózsavölgyi-féle zenemű- kereskedés elarusítóhelyi- sége	315, 318
" " Ugyanott, óra	316
" " Ugyanott, írópole	317
" " Iparművészeti kiállítási és el- adási csarnok	335
Györgyi Dénes : A mezőgazdasági múzeum ruhatára	343
" " Ugyanaz, előadóterme	344
" " Ugyanott, pad	344
" " Ugyanott, előadóasztal és szék	346
Egerhegyi fatemplom	354
Monostori	355
Galambbúgos nagykapu Fenyéden és Gyalo- kután	359, 369
Göcsei parasztház	359
Rimálfalvai ház	368

Gyalokutai oromdíszt	377
Komor és Jakab: A marosvásárhelyi városháza és Közművelődési Háza	403
Komor és Jakab: A marosvásárhelyi Közművelődési Ház főkapuja	404
Komor és Jakab: A marosvásárhelyi Közművelődési Ház étkezőterme és előcsarnoka	405 408

GRAFIKUS MUNKÁK.

Behrens P. rajza	7
Ehmcke P. H. rajza	8, 17, 18, 20, 21
Zutt A. R. önarcképe. (Kréta- és szénrajz)	14
Witzel: Plakát	38
Hohlwein: Plakát	38
H. de Toulouse-Lautrec: Plakát	39
Th. Steinlen: Plakát	39
J. Klinger: Plakát	40
Carlegle rajza	89, 95, 107
Leon Laugier: Fejlécek	90, 91
Jaulmes rajza	91, 106
Albertine Bernouard	94
Dunoyer de Segonzac rajza	96
Anatole France könyvének illusztrációja	97
Louis Sue: Könyvillusztráció	106
Dréa: Könyvillusztráció	107
Claude Chereau rajza	113
C. H. Hébert rajzai	115
Bánffy Miklós gróf rajza	135
Nagy Sándor rajza	138, 139, 140, 170, 171, 172
Kémény Jenő jelmezrajzai	150, 151, 152, 153, 154, 159
Bánffy Miklós gróf jelmezrajzai	149, 158, 162, 163
Pállya Jenő: Versillusztráció	215
Bíró Mihály rajzai	236, 237
" plakátok	244, 245, 247
Iparművészeti Iskola: Budapesti részlet	264, 265, 268
" Virágtanulmány	266
" Illusztrálási kísérlet	268, 277
Iparrajziskola: Illusztráció	269
Iparművészeti Iskola: Tanulmányok élő állatokról	271
" Patronozott minták	272
" Kartonminta-tervezetek	274
Iparrajziskola: Plasztikai rajz	285
" Meghívó-tervezet	286
" Éktíményes rajzok	296
" Litográfiai munkák	302
Kozma Lajos: Illusztrációk	310, 311, 328, 329
" Belső címlap	338
" Címlapok és plakát	348, 349
Nagy Sándor: "Tündérvilág a Városligetben" c. mesekönyv illusztrációja	416, 417, 428, 429
Winifred Wilson: Jelmondatok	422
Nagy Sándor: Díszpolgári oklevél	426
Szemelvények a m. kir. dohányjűvedék szivarkadobozainak új címkéiből	430

FÉMMUNKÁK.

Márton Imre: Domborított rézlemezek	27
Bécsi magyar ház erkélyrács-részlete	54, 55
" " homlokzatán levő domborított magyar címer	56
" " francia aranyozott bronz gyertyatartó	70
" " aranyozott bronzóra	70
Szabó A. G.: Kovácsolt csillár	109
Edgar Brandt: Kovácsoltvas-lépcsőkorklát	110
Bellery Desfontaine: Kovácsoltvas-kapu	111
Szabó A. G.: Kovácsoltvas-ajtó	112
Forreider és Schiller: Kovácsoltvas-rácsok	188
Bíró Mihály: Kovácsoltvas-óra	241
" " Domborított rézkazetta	243
" " Bronz tintatartó és levélnyomó	246
Föv. Iparrajziskola: Csillárok	298

ÉRMÉSZET.

Zutt A. R.: Római leány	10
" " Szerelem	11
" " Vertezüst-érem	12
" " Herkules	13
" " Ezüst női arckép	13
" " Íjász	14
" " Madonna	15
" " Bemutatózó-érme	15
Telcs Ede: A turini kiállítás emlékérmé	87
Szamosi Soós Vilmos: Éremvázlat	167
" " A pécsi dalárda jubileumi érme	168
Bíró Mihály: Plakettek	245, 246
Dum: Domborított réztálca	422

FESTÉSZET.

Georges Desvallières: Könyvtárszoba képe	102
Maurice Denise: Fürdőző nők	103
Selyemre festett női arckép. China, XVIII. század	230
Selyemre festett férfiarckép. China, XVIII. század	231
Bíró Mihály: Festett pannók	242
Iparművészeti Iskola: Budapesti részletek	276
Sz. föv. Iparrajziskola: Falfestés	297
Nagy Sándor: Iskolai falifestmények	336, 337
Körösfői K. Aladár: Freskó, a marosvásárhelyi Közművelődési Ház előcsarnokában	406, 407, 408

FAFARAGÁS.

Bécsi magyar ház. Supraporta, aranyozott faragvány	60, 69, 70
Gallery: Faragott fatálca	102
Matéka Sándor: Apache	279
Kozma Lajos: Emlékpajzs	319
Györgyi Dénes: Faragott frizek a Mezőgazdasági Múzeumban	344

BŐRMUNKÁK.

Dörre Ida: Batikozott dobozfedél	28
G. Canépe: Könyvtábla	103
Sz. föv. Iparrajziskola: Könyvtábla	293
Borosnyay Jolán: Bankótárca	420
Zucker Frida:	420
Schönheil Irén: Jegyzéktömb	420
Gyártás Ilona: Bőrdoboz	424

NÉPMŰVÉSZET.

Körösfői szűrdíszítés	33
Novák J. Lajos: Spanyolozott tükörfá	47
Puskaporozott tükörfá	48, 49
Novák J. Lajos: Spanyolozott munkák	52
Somogyi tükörfá	64, 65, 68, 137, 390
Medgyaszay István: Visontai parasztház	88
" " Homoródalmási kapu	88
" " Kerítésajtó Csernáfalun	88
Novák J. Lajos: Somogyi tükörfák és gyűjtődobozfedelek	77
Hontmegyei varrottások	174, 175, 176
Veszprémi és borsodmegyei szűr	351
Népművészeti faragások	352, 353, 356, 357, 358, 360
Karikások	360
Kalotaszegi járom	360
Dunántúli mángorlófák	361
Zemplénmegyei kürtök	361
Fa-ablakraács	361
Dunántúli viráglétra	361
Mezőkövesdi szűrök	362
Bihari és borsodi szűrök	363
Erdélyi hímzés és kalotaszegi varrottas	364
Torockói párnahaj	365
Besztercenaszódmegyei keresztaszemes hímzés	365

Torockói lepedőszél	365	Dalmady Zoltánné: Faragott szaruhajtű és papírvágókés	25
Sárközi tulipántos láda	366	Juhász Árpád: Matyófigurák	37
Körösfői vésett és festett pad	366	Jeney Jenő: Bírói főveg és talár	62
Görmörmegyei falidíszítések	370, 371	Böhm János: Bírói főveg és talár	63
Mezőkövesdi hímzésminták	372	Sárvári bábszítóminták, XVIII. század	72
Körösfői szürdízítések	373, 391	Füredi Jenő: Virágok művészi elrendezése	84
Szepesi magyar kanalak	374	Bruck Franciska: Virágok művészi elrendezése	85
Daróci kópjafák	375	Paul Poiret: Estélyi ruha	89
Borsodmegyei hímzés	376	A krasznahorkai Andrásy-mauzoleum oltára	145
Tornyos nyoszolya háta. Sárköz	377	Bánffy Miklós gróf: Opera-díszlet	157, 160, 161
Bakonyi szűr és járszági suba	379	Juhász Árpád: Matyóviselet 190, 191, 192, 218, 219, 220, 221	
Somogy megyei sótartók szaruból	380	Díszítményt tanulmányok	197
Zólyom megyei csorpák	381	A wilts-i tavas park	223
Báiai és szeremlei rokkaszegek	381	Történelmi kertek	224, 233, 234
Heves- és görmörmegyei csanakok	381	Brózik Engelbert: Virágtartó-pálcikák	251, 252, 257
Bihari szűr gallérja és egri szűr	382	Iparművészeti Iskola: Táncrendtervezetek	272
Hajdusági szűrök	383	" " Papírból kivágott silhouettek	273
Alföldi pereculacs	385	Részlet a sz. főv. Iparrajziskola kiállításából	291
Nyitra- és pozsony megyei főkötők	386	Sz. főv. Iparrajziskola: Pergamen-munkák	293
Nyitrai selyemhímzés	386	Geigner silhouettjei	330, 331, 332
Mezőkövesdi lepedőfűk	386	Gonord	333
Bánffy hunyadi „frásos“ hímzés munka	388	Deiwell	333
Hont megyei hímzés minta	389	Benczur Béláné: Peddig-fonású vázák és tál	419
Hont megyei varrottas	391	Zadubánszky Irén: Szemelvények a magyar úri női viseletet feltűntető jelmezes babsorozatból	421
Buzsáki hímzés	392		
Sokác fejkötő hímzése	392		
Sóváradai cifra sulyok	393		
VEGYES.			
Zutt A. R. mesterjegye	6		

WILDNER ÖDÖN: SZOCIÁLPOLITIKA, MŰVÉSZET, IPARMŰVÉSZET.

ÚJÉVI SZEMLÉLŐDÉS.

Elmúlt és élő utopisták (Morris, Bellamy, Zola, Wells stb.) ragyogó álmokképeket vetítenek lelki szemünk elé a jövő társadalmáról és gazdaságáról s ebben az eljövendő milieuban színarany sugárkévek pazar özönét ontják a művészetekre is. Látomásukban a művészet már nemcsak „néhány embernek szóló egoista fényűzés”. A művész nem többé „kizsákmányolt, éhség korbácsától munkára hajtott, avagy — legjobb esetben — courtesane-ként jól tartott rabszolga, aki patronusa vagy souteneur-je sokszor alacsony ízlését, groteszk szeszélyeit, lélek nélküli, külsőséges pompahábaszatát kénytelen szolgálni”. A művészet és művész, íme, fölszabadult a méltatlan rabiga alól; ismét elfoglalja isteni trónusát, amelyről, boldogabb időkben, kormánypálcájával, tündérvesszőjével, ezrek és ezrek életét szebbé, boldogabbá varázsolta. Íme: a művészet ezrek és milliók szükséglete. Immár nem kell a művészből alkotásait pénzeszsák-Fáraóknak s fölhajtóiknak kiizzasztani: ezrek és milliók bensőséges vágya, hite és szeretete termékenyíti meg a lángészt s szárnyaltatja a kenyérgondok ólmától szabadult géniuszt egyre magasabbra, éteri tisztaságok felé.

De azok is, akik nem hímes álmokképeket varrnak, hanem a száraz tények, a statisztika, a rideg logika és a beretvaéles dialektika fegyvereivel kezdik ki a fennálló társadalmi-gazdasági rendszert s elméleti és gyakorlati munkájukkal alapozni vélik a jobb jövőt (mint pl. É. Vandervele, Kautsky, Vernon Lee, avagy Jászi Oszkár), szintén egészen másnak, a mainál sokkal tökéletesebbnek s szebbnek látják a művészetek szerepét az emberi társadalomban. Hangsúlyozzák, hogy minden társadalomnak alapja a gazdaság; hogy a művészet, mint minden más szellemi eredetű tevékenység csak fölülépítmény, tehát e fölülépítmény csak úgy alakulhat át, válhat igazában jobbá és szebbé, ha az alap: a gazdasági rend már előzőleg megjavított. De ha ez az alapreform egyszer sikerült, a művészet is egyszerre egészen más, sokkal ideálisabb léssen. A művészet „az időben” mindenki számára hozzáférhetővé válik, mivelhogy az agyondolgozástól fölszabadított „mindenki”-nek lesz *érkezése* és úgyszólván mindenkinek lesz friss, átértő, átérző *fogékonysága* („erőfölöslege”), a művészet örömteljes és tiszta élvezetére. A „grand art”, melyet nem sajátíthatnak ki többé sem szuronyos Cézárok és Napoleonok, sem a „legtöbbet ígérő” Wannemakerek, Rockefellererek vagy Carnegiek palotáik számára, egyre jobban kollektív, közművészet lesz. Az iparművészet pedig, — ma szintén túlkevesek egyedárúsága — ott lesz mindenütt: középületeken és épületekben, utcán, tereken, kertekben s meghítt otthonokban egyaránt. A mindennapi életben a bölcsőtől a temetőig. S betöltheti a művészet teljesen az ő legsajátosabb küldetését: az életet földértő, megtisztító, az életenergiát gyönyöreivel fokozó hivatását.

A művész pedig nem fog többé egyesektől vagy zárt kasztoktól függni. Annyi sok millió embertől fog függni — s nem a kényszer, hanem a szolidáris szeretet láncain —, hogy nem is fogja érezni a függőségét. Szabad lesz talán kicsiny és szerény, de szabad fészkeben, „hol békességben szöheti fantáziáinak könnyű és ragyogó fonalát.” (Guyau.)

Legboldogabbak a hívők — fogyton-fogynak —, akik lázálmaikban ezt a jövőt egy közeli katasztrófális gyorsaságú átalakulástól, a nagy Kladderadatsch-tól várják s talán egyebet sem tesznek világéletükben, mint várnak, várnak. Boldogok a hívősebb hívők, akik nem álmodnak világégésről, Muspilliről, hanem azt hiszik, hogy — a „végső célt” nem tévesztve szem elől, kezük-eszük mindennapi, köznapi, de vaskövetkezetes-gű erőfeszítéseivel gyökerestül átalakíthatják a fennálló rossz rendszert. S legkevésbé boldogok azok, akik még kevésbé hívén kataklizmák és teljesen radikális átalakulások lehetőségében és tartósságában, a fenálló, rendbe helyeztetve, némi rezignációval szerényebbre fogva céljaikat, józan reálpolitikával, a meglévő helyzetek, erők és emberek felhasználásával munkálkodnak a viszonyok javításán, a lassú, fokozatos haladáson.

De nem azon dől el a dolog, ki boldogabb, s még azt sem szükséges kutatni, a három kategória közül melyiknek van igaza, vajjon a nagy Eseményt rajongva váró, avagy az „en attendant“ is cselekvő szocialistáknak-e, avagy a jelenre építő fakóbb szociál-reformereknek, szociálpolitikusoknak-e? Kinek-kinek megszatott az irány, így vagy amúgy cselekednie, sorsától s egyéniségétől. Fő, hogy történjék valami a haladás irányában.

Mi itt csak a szociálpolitikáról, erről a szerényebb mesterségről ejtünk néhány szót, amelyet az ultrábbak úgy szeretnek a „toldozgatás-foldozgatás“, az „olajcsöpp a háborgó tengerre“ stb. dísznevekkel illetni. S igénytelen szemlélődésünk területe csak a szociálpolitikának a művészettel s kivált az iparművészettel szemben való viselkedése, e tevékenység lehetőségei. S amit mondunk nem új, inkább összefoglaló.

A szociálpolitika általában a gazdaságilag gyengébbek erősítésére, helyzetük javítására irányuló tevékenység. Mit tehet ez általános elve alapján a művészetek s közelebbről az iparművészet terén?

Vannak sokan a szociálpolitikusok között — s a mieink között is —, akiket a szociálpolitikának ez a kulturpolitikai tartománya egyáltalában nem csábít, sőt még csak nem is érdekel. Ezek az én porosz altábornagy-ismerősömmel tartanak, aki az Országház-téren előbb egy mezítlábas szolgálóra, majd a parlament épületére mutatott — onnan jöttünk ki éppen — e szavakkal: „Ihr Madjaren seid doch Erzlumpen; habt keine Schuhe und habt so ein Parlament!“ — Ama szociálpolitikus kollégáim a poroszzal együtt túlságosan elméjükbe vették a gazdaságtani alapismertek kánonját, amely az elsőrendű, életszükségletek s a másodrendű, azaz kényelmi vagy fényűzési szükségletek kielégítési sorrendjének szigorú betartásáról szól. „Primum vivere, deinde philosophari“. Előbb enni, ruházkodni, lakni stb., s csak, ha mindez ki van elégítve, jöhet a könyv, a színház, a kép, a hangverseny, a cicoma. Mintha bizony egyén és nemzetek valaha megállták volna, hogy ezt a sorrendet betartsák! Hiszen várhatnátok, művészek, míg ti, mint általános emberi szükséglet (de mégis csak másodsorba rubrikázott szükséglet), előkerülnétek!

Ennek a tábornak, amely az embert csak mint gazdasági lényt, „homo oeconomicus“-t látja s amelynek ősei Albion művészetellenes és szemforgató puritán-szatócs észjárású közgazdaprofesszorai, époly kevéssé van igaza, mint a másiknak, amely az embert tisztán esztétikai szükségletei szemszögéből, tehát mint „homo aestheticus“-t nézi, s azt hiszi — a tiszteletreméltó, de naiv brit praerafaeliták s a német orthodox wagnerianusok öreg hibája —, hogy a művészet a primair s ha a művészetet regeneráljuk, az egész embert s a társadalmat, az egész életet regeneráljuk.

Ember és társadalom csak integrálisan regenerálható s csak az a szociálpolitika jogosult, amely a gazdasági alap elsőrendű fontosságát sohasem tévesztve szem elől, a kulturális célokat is nagy szeretettel ápolja.

Ez a szociálpolitika — ebben a vonatkozásában most már kulturpolitika — lehet állami, lehet községi, lehet testületi (egyház, szociális és kulturális szervezetek stb.). De nemcsak lehet sokféle, de kell is sokféleképpen lennie. Csak sokoldalú munkával lehet valamit is elérni, oly változatosak és nehezek a föladatak.

Nagy néptömegek meghódításáról van szó, s e tömeg közegellenállásáról. Első ellenállás a nagy szegénység, amelynek végzetes folyományai: a munka túlsága, a testi kimerültség, a lelki, kedélyi elfásultság, a műveletlenség, az ízlés nagy durvasága. A gyógyszer: az anyagi életstandard emelése. Minden, ami a megélhetést javítja, a munkabért emeli, a munkaidőt rövidíti, a munkaeljárásokat könnyíti és finomítja: emeli a tömegek lelki standard-jét is. Szaporítja ezzel a művészetek élvezésére képesek taborát. De szaporítja a művészetek s különösen az iparművészet *termelőinek* taborát is, mert lehetőséget ad a tanulásra, az ízlés finomítására, a frissült kedélyben lappangó invenciónak szeretetteljes munkában való érvényesítésére. Lehetőségét adja a művészet s elsősorban az iparművészet demokratikus befolyásolásának. Megnyilvánulhat az oly sokat emlegetett „néplélek“, amely alatt nem valami titokzatos, egységes és homogén komplexumot kell érteni, hanem azt, amely a nép egyes tagjaira, a nép százados gazdasági és szellemi szoros együttéléséből, a foglalkozások természetéből, az ős szoká-

sokból, a stílushoz való ragaszkodásból átered s az egyének temperamentumán színeződve, belőlük alkotásaikba átszarmazik.

A népnek a művészi, s különösen az iparművészeti termelésben való fokozottabb részvétele — a piac kellő szervezettsége mellett s a kiképzett erők kellő foglalkoztatása esetén — ismét emeli a keresetét s így tovább emeli a lelki standard-et is.

A tömegek anyagi helyzetének lehető javítását tehát minden kulturpolitikának is a legfőbbre kell tennie.

Emellé sorakozik a tiszta kulturpolitikai tevékenység: hogy minden hatóság, testület stb., amely szociálpolitikával foglalkozik, szétnézzen a maga portáján, miféle tereken használhatja föl sikerrel a maga hatalmi, anyagi és szellemi eszközeit a művészet és iparművészet fejlesztésére. Csak példák a következők, nem kimerítő felsorolás. Mint *hatóság* az állam és város törvénnyel és szabályokkal irányíthatják a városépítést, a városkép megóvását és fejlesztését, az utca, tér, park, temető stb. esztétikáját. Mint közgazdasági alanyok először is mint *termelők* a saját intézményeikben (gyár, műhelyek stb.) szolgálhatják a szépet. Mint *vásárlók* s mint *munkaadók* tehetnek sok okosat és jót gyűjtéseikkel s megrendeléseikkel. (Középületek, múzeumok, iskolák, bérházak stb.) számos lehetőségét nyithatják meg annak, hogy az igazi művészetet és a művészi ipart foglalkoztassák az épületek külsejében s belső berendezésében egyaránt s egyszersmind, nagyforgalmú helyekről lévén szó, a közízlésre is nevelőleg hassanak. Művészi és iparművészeti társulatoknak, egyesületeknek adott szubvenciók ellenében kiköthetnek bizonyos ellenszolgáltatásokat, amelyek a közönség javára esnek, amiről lentebb lesz még szó.

Következik fő-feladatunk a *nevelés* terén: az egész oktatásügyet az óvótól egészen a felnőttek iskolán kívül való oktatásáig, önműveléséig, — miknek főeszközei a tanfolyamok, szemináriumok, múzeumok, kiállítások stb. — át meg át kell hatnia a művészi kulturának, az ízlés fejlesztésének s a gyökeres ízléstelenségek ellen való ádáz küzdelemnek. Minden elméleti oktatásnak is ettől a szellemtől kell eltelve lennie, de még inkább a kézügyesítő és szemképző foglalkozásoknak (szlőjd, rajz, férfi- és női kézimunka stb.), amelyeknek egyre jobban bele kell kapcsolódnia az elméleti oktatásba is, ami a régi Lernschule-ból a modern Arbeitsschule-hez vezet.

Egyre nagyobb súly esik az ipari iskolákra, kezdve a legalsóbbfokú inasiskolától a technológiai s az iparrajziskoláig s — művészi hajlandóságuk számára — az iparművészeti iskoláig.

Közben az ipar is fejlődik s nemcsak a gyáriparban. A „Qualitätsarbeit“ s az iparművészet a nyitjai a kézművesség és mesterségek megújulásának. Hogy különben a gyáripar is hogy finomodik s mennyire kívánja a művelt munkást, azt nemcsak G. Sorel szép fejtegetéseiből (Introduction à l'économie moderne) tudjuk, hanem a tapasztalatból is. S az ipar fejlődése egyrészt következménye, másrészt oka s ösztönzője az iparioktatás magasabb fejlődésének. Amint hogy minden baj és nehézség ezen a téren szintén circulus, még pedig, sajnos, itt már „vitiosus“: a hatályosabb iparioktatásnak (nappali oktatás, műhelyoktatás stb.) útjában áll az ipar nyomorúságosabb és kezdetlegesebb helyzete (inaskihasználás stb.), viszont az ipar szintje nehezen emelkedhet, nemcsak a gyári verseny, hanem a tanultabb s a kor haladásának megfelelőleg haladó segéderők hiánya miatt.

Pedig minden haladás, amelyet az ipari és művészeti oktatás terén elérünk, érezteti az életben áldásait. Az így előkészített ifjúság — amelyet persze csak már erre kiművelt oktatószemélyzet készíthet így elő — egészen más viszonyba fog lépni az étellel s a mindennapi és ünnepnapi művészetekkel. Amint eddig ellenálló közege volt az ízlésnek és művészetnek, oly ellenálló közege lesz ezentúl az ízléstelenségeknek, amelyek otthon, az utcán, a boltok kirakataiból, mindenünnen reávigyorognak. Műízlés fogja vezetni őket, mint aktív egyéneket, mint termelőket, kis- és nagyobb alkotásaikban — egy székláb készítésében épügy, mint egy színház berendezésében — s műízlés fogja vezetni mint fogyasztókat, mint vevőket, ha a maguk szerény szükségleteiről van szó, avagy, ha egyszerűen a szem és lélek fogyasztásáról van szó, azaz mint műélvezőket. S az ilyen emberek tömegei láthatatlan, de annál szorosabb kötelékekkel — a művészet szerete-

tével — egybefűzött ligát fognak alkotni az ízléstelenségeket ontó hatalmasságok, a gyárak, az áruházak s a kapitalista koncentráció egyéb ízléstelenségi-dreadnoughtjai ellen. S ha többé nem is álmodhatunk az ifjú Ruskinokkal és Morrisokkal arról, hogy a gyári termelés óriás és sok tekintetben üdvös evolúcióját vissza lehessen tömni a kézművesség és mesterség szűk formáiba, bizonyos, hogy a fogyasztók tömegeinek ily irányú nyomása alatt a gyári termelés és a tömegeladás is kénytelenek lesznek ízlésesebb dolgokra áttérni, amelyek, ha nem is léphetnek föl valami nagy művészeti érték igényeivel, legalább nem pofozzák oly rémesen az ízlést.

Itt megint circulushoz értünk, iparkodjunk, hogy végre megszűnjék „vitiosus“ lenni. Az olcsóbb termelés kérdésének körkeringését értjük. A tömeg azért fogyaszt bizonyos selejtes dolgokat, mert olcsóbbak, s azért nem vesz, s nem is vehet bizonyos jobb és szebb tárgyakat, mert neki túldrágák. (A mindennap művészete, az iparművészet ellen is az a legfőbb s igen sokszor jogos panasza, hogy túldrága.) S túldrágák a legtöbbször nem a kiváló műérték miatt, hanem azért, mert a fogyasztás csekélysége miatt csak keveset lehet termelni; a terveket, formákat, munkaeszközöket stb. nem lehet eléggé kihasználni. (Amihez járul végül a túlnagy profitéhség is.)

Itt a szociálpolitikai tevékenységnek oly irányban kell belenyúlni, hogy egyrészt saját intézményei termelésével, megrendeléseivel és megbízásaival mintákat teremtsen arra, miképp lehet a művészi ízlésnek megfelelő, szép, de olcsó dolgokat, közhasználati tárgyakat (bútor, ruha, egyéb textilipari, grafikai, kerámiai stb. árúkat) tömegesebben is előállítani s ezzel silány tömegárúkat kiszorítani, másrészt szubvenciói s egyéb „encouragement“-jaival pótolja a társulati, közhasznú, egyesületi s egyéb ilyen ideálisabb törekvésű vállalkozások hasonló irányú kísérleteinek kezdeti deficitjeit.

Ha végigtekintünk ezeken a csak vázolt föladatakon, azt látjuk, hogy hazánkban az utolsó negyedszázad alatt nem egy irányban biztató kezdeményezések történtek (l. az állam, a város, a társulatok tevékenységét), azonban látjuk azt is, hogy még csak a kezdet kezdetén vagyunk, ha haladottabb nemzethez (angol, német) mérjük magunkat. Ugyanaz az arány az ő művészeti és iparművészeti kulturájuk s a mienk között, mintha a demokratizálódás egyéb folyamatait nézzük: pl. a politikai és gazdasági demokrácia előhaladását ott és nálunk. Relatív elmaradottságunk fájó érzete azonban nem lehet ok arra, hogy „úgy is hiába minden“ sóhajtással föladjuk a versenytutást.

„Várakozván a sötét órák alatt, amelyeket még el kell töltenünk, vajjon pulyán ölünkbe tegyük-e kezünket, mint a nagyurak, akik túlságosan aljasnak tekintik a munkát, semhogy ahhoz egyáltalában hozzáfogjanak? Nem, sőt inkább dolgozzunk, mint jó munkások, készítsük elő egy rossz lámpa pislogó fényénél a holnap munkáját: ez a holnap, amikor az önzés le lesz győzve, amikor nem lesz sem harc, sem öldöklés, amikor meg lesz alapítva a művészet, a dicső, a népnek való művészet, a gyönyörök forrása úgy a teremtő, mint a műélvező számára.“

Ezt W. Morris — a nemes „poet, craftsman, socialist“ — évtizedekkel ezelőtt írta Angliában honfitársai buzdításául. Azóta hazája annyit haladt, hogy arra nézve szinte elavult a „sötét órák“, a „rossz lámpa pislogása“ emlegetése, s ez nem kis részben az ő lelkes példájának köszönhető. Vegyük hát át *mi* az ő szavait, s bárcsak el lehetne mondani évtizedek múlva, hogy már nálunk sincs szükség az ő elavult frazeológiájára.

